

ارزیابی و تحلیل عملکرد مدیریت نوین روستایی در توسعه روستایی (مورد مطالعه: دهستان درودزن،

شهرستان مرودشت)

مدینه خسروجردی^{۱*}، حمید رستگاری^۲

^۱ دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی دانشگاه یاسوج (mkhosrojerdi07@gmail.com)

^۲ دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی دانشگاه یاسوج (Rastegary@hotmail.com)

چکیده

هدف پژوهش حاضر، ارزیابی و سنجش عملکرد مدیران روستایی در توسعه روستایی بود. از همین رو، جامعه آماری پژوهش را ۱۰۶۸۶ نفر از روستائیان روستاهای دارای شورا در دهستان درودزن تشکیل داد که با استفاده از فرمول کوکران ۳۴۰ نفر به عنوان نمونه برای پاسخگویی به سؤالهای پرسشنامه (با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۶۶ تا ۰/۷۴) تعیین گردید. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS استفاده گردید. یافته‌های حاصل از پژوهش نشان داد که، عملکرد شوراهای روستاهای مورد مطالعه از لحاظ شاخص خدمات زیربنایی با ضریب پراکندگی ۰/۱۶ در وضعیت متعادل و متوازی قرار دارد، در این بین عملکرد شوراها در خصوص شاخص ایجاد و حفظ اماکن و فضاهای فرهنگی با داشتن ضریب پراکندگی ۰/۴۳ وضعیت متوازن و متعادلی را دارا نیستند. به طور کلی عملکرد شورای روستای درودزن و دشتک به ترتیب در رتبه‌های اول و دوم و روستاهای خورنجان و حسام آباد در رتبه‌های آخر در بین شوراهای روستای دهستان درودزن قرار دارند. در مجموع وضعیت عملکرد شوراهای روستاهای دهستان درودزن با میانگین ۲/۷۰ و ضریب تغییرات ۰/۲۹ در وضعیت زیر متوسط و نامطلوبی قرار دارد. در نهایت پیشنهاد گردید که در بین شوراهای روستاهای دهستان درودزن همکاری ایجاد شود تا بدین وسیله از تجارب همدیگر استفاده کنند. بخصوص تجارب شورای روستای درودزن، چرا که این شورا در اکثر زمینه‌ها همچون خدمات زیربنایی، خدمات زیست محیطی و بهبود محیط روستایی از وضعیت عملکردی بهتری نسبت به دیگر شوراها قرار داشت. **واژه‌های کلیدی:** مدیریت نوین روستایی، توسعه روستایی، ارزیابی عملکرد، درودزن، مرودشت.

* آدرس نویسنده مسئول و مکاتبه‌کننده: یاسوج- میدان معلم- خیابان دانشجو- دانشگاه یاسوج- دانشکده کشاورزی- گروه مدیریت توسعه روستایی- شماره تلفن، ۰۹۳۸۱۰۴۳۹۸۸

Assessment and Analysis of the Performance of New Rural Management in Rural Development (Case Study: Doroodzan, Marvdasht County)

Madineh Khosrowjerdi¹, Hamid Rastegari²

1. Ph.D Student of Agriculture Development, Yasouj University, mkhosrojerdi07@gmail.com
2. Ph.D Student of Agriculture Development, Yasouj University, Rastegary@hotmail.com

Abstract

The purpose of this study was to evaluate and evaluate the performance of rural managers in rural development. Therefore, the statistical population of the study consisted of 10686 villagers with village councils in Doroodzan village. Using Cochran's formula, 340 people were selected as the sample for answering the questionnaire questions (with Cronbach's alpha coefficient from 0.66 to 0.74) Was determined. SPSS software was used to analyze the data. The findings of the research showed that the performance of the councils of the studied villages in terms of the infrastructure services index with a scatter coefficient of 0.16 is in a balanced and balanced situation. In the meantime, the performance of the councils regarding the establishment and preservation of places and cultural spaces with a scattering coefficient of 0.43 is not balanced and balanced. In general, the performance of the Dorudzan and Dashtak Village Councils are ranked first and second in the first and second ranks and Khorsanjan and Hesam Abad villages rank among the village councils of the rural districts. In general, the performance of village councils in the Doroodzan countryside with an average of 2.70 and a coefficient of variation of 0.29 is in the medium and low status. Finally, it was suggested that cooperation be established among the village councils in the Doroodzan countryside in order to benefit from each other's experiences. Particularly the experience of the Dorudzan village council, because the council was in a better position than other councils in most areas such as infrastructure services, environmental services and rural improvement.

Keywords: New Rural Management, Rural Development, Performance Evaluation, Doroodzan, Marvdasht.

۱- مقدمه

روستا کوچک‌ترین واحد تشکیلاتی و اجتماعی در ایران محسوب می‌شود و بدیهی است که این واحد اجتماعی (روستا) به لحاظ وجود مناسبات اجتماعی، اقتصادی و پای‌بند بودن افراد به قوانین عرفی و مدنی نمی‌تواند از تشکیلات سازمان مدیریتی بی‌نیاز باشد. اصولاً در جوامع انسانی شکل سازمان مدیریتی متأثر از نظام اجتماعی حاکم بر آن جامعه است و به خصوص اگر جامعه، زیر جامعه‌ای از جوامع فراتر باشد، نقش آن جوامع فراتر نیز به مراتب تأثیرگذارتر خواهد بود. علیرغم وجود مسائل عدیده، ساماندهی و تقویت تشکیلات مدیریتی در تداوم نظام اجتماعی با چشم‌اندازی مثبت از توسعه همراه بوده و عدم وجود آن (تشکیلات مدیریتی) یا ضعیف و ناکارآمد بودن آن، نتیجه کاملاً معکوس خواهد داشت. آینده مدیریت جدید روستایی متکی بر ظرفیت‌های جوامع محلی با اداره و کنترل دقیق مکان و بهره‌وری از منابع موجود می‌باشد. در مقطع جهانی شدن ارتباطات و تمرکز سرمایه‌ها، عملکرد دقیق برنامه‌ریزی‌ها برای توسعه روستایی و نواحی محلی، مقابله با خودکامگی و فردگرایی است. لذا مجموعه مدیریت باید به وسیله استراتژی‌های کارآمد، قدرت عمل، ابتکار در سازندگی و سیاست‌گذاری حساب شده همراه باشد. مدیریت جدید توسعه روستایی باید درک توسعه محلی، بروز ابتکارها، جمع‌گرائی و مشارکت را در دستور کار قرار دهد و قادر به تحلیل مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فضاها روستایی باشد (مهدوی و نجفی کانی، ۱۳۸۴: ۲۳). فلسفه اساسی شکل‌گیری حکومت‌های محلی (مدیریت روستایی) عبارت از نهادینه سازی و تحقق مشارکت مردمی در مدیریت امور مربوط به خود است. به عبارت دیگر مدیریت روستایی به معنی برنامه‌ریزی برای روستا، سازمان‌دهی برای اقدامات توسعه‌ای، هماهنگی و نظارت بر اقدامات انجام شده می‌باشد. به طوری که فرآیند توسعه پایدار روستایی را به نحوی تقویت نماید که در سطح متعارف جامعه و محیط مناسبی برای زندگی راحت‌تر و کارآمدتر روستائیان، به تناسب ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی فراهم شود (بدری و موسوی، ۱۳۹۱: ۷۸). در این رابطه نقش شوراهای اسلامی به عنوان حلقه واسط بین مردم (مشارکت از پایین به بالا) و دهیاری‌ها (نماینده دستگاه دولتی و اجرایی) در جهت رفع مشکلات اساسی روستائیان با رویکرد توسعه پایدار می‌تواند مؤثر و چشمگیر باشد. توسعه روستایی به مثابه راهبردی با اهمیت برای تأمین نیازهای اساسی و توزیع بهینه منافع ناشی از توسعه ملی تلقی شده است. بسیاری بر این باورند که عمران روستایی مقدمه‌ای برای توسعه روستایی می‌باشد و مدیریت مشارکتی می‌تواند یکی از الگوهای رسیدن به توسعه روستایی باشد و این مدیریت مشارکتی در قالب شوراهای اسلامی روستاها که اعضای آن از منتخبین مردم روستایی می‌باشند، دیده می‌شود (Cleavar, 1997: 2). راهکار ایجاد شوراهای اسلامی روستایی به عنوان یک واحد مدیریت محلی وسیله‌ای برای دستیابی به توسعه روستایی و در نهایت توسعه ملی است. شوراهای اسلامی با مدیریت بر پهنه روستاها، منابع و ساکنان آن، فعالیت‌هایی را در راستای توسعه این سکونتگاه‌ها انسانی انجام داده‌اند لذا باید دید آیا رابطه عمیقی بین عملکرد شوراهای اسلامی و بهبود سطح زندگی عمومی، افزایش تولیدات و درآمد روستائیان وجود دارد که مورد ارزیابی قرار گیرد (خضزلو، ۱۳۷۹: ۲۳۳). بدین منظور تحقیق حاضر به بررسی و ارزیابی عملکرد شوراها در عمران و توسعه روستاهای دارای شورا در دهستان درودزن که شامل ۹ روستا می‌باشد می‌پردازد.

۲- مبانی نظری و پیشینه تحقیق

در متون مدیریت، مدیریت به عنوان فرایند به کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه‌ریزی، سازماندهی، بسیج منابع و امکانات و هدایت و کنترل تعریف شده که برای دستیابی به اهداف مدیریتی و سازمانی و بر اساس نظام ارزشی و معیارهای مورد قبول صورت می‌گیرد و مدیریت نوین به عنوان مجموعه‌ای از سیستم‌های نظیر سازماندهی محیط کار، پیشنهادات و اطلاع‌رسانی سریع و غیره که بر اساس تفکر بهبود مستمر استقرار یافته و به منظور افزایش بهره‌وری فعالیت می‌نماید، تعریف شده است (مهدوی و کریمی‌پور، ۱۳۹۱: ۵؛ ۲: Olum, 2004). افزون بر این در متون مورد مطالعه، مدیریت روستایی در واقع فرایند سازماندهی و هدایت جامعه و محیط روستایی از طریق شکل دادن به سازمان‌ها، نهادها و فعالیت‌ها، تعریف شده است که این سازمان‌ها و نهادها ابزار وسایل تأمین هدف‌های جامعه روستایی و تحقق توسعه روستایی هستند (بدری و موسوی، ۱۳۹۱: ۱۵؛ ۳: Sriram, 2007). امروزه صاحب‌نظران توسعه، رسیدن به توسعه یکپارچه و پایدار را مستلزم مشارکت عمومی و گسترده مردم می‌دانند و نهادینه نمودن مشارکت مردم در این فرایند در گرو ایجاد تشکلهای و نهادهای متکی بر مردم است. چرا که نهادها و سازمان‌های محلی و همچنین رهبران و نمایندگی‌های مردمی می‌توانند ظرفیت‌ها و توانایی‌های محیط را با توجه به نیازها و تنگناهای آن هدایت و رهبری کنند تا به مجموعه‌ای متشکل و خود سازمان یافته‌ای تبدیل شوند و با مشارکت خود بیشترین گام را در جهت بهبود زندگی مردم بردارند. در این راستا مروری بر متون مدیریت توسعه نشانگر این مطالب است که سازمان و حکومت‌های محلی از تاریخ و پیشینه بسیار قدیمی‌تر از حکومت‌های مرکزی برخوردارند و تا قبل از تشکیل دولت مرکزی این سازمان‌های محلی بودند که اداره امور مردم هر منطقه را برعهده داشتند (مهدوی و کریمی‌پور، ۱۳۹۱: ۵؛ ۲۵: Whyte, 1980). منظور از سازمان محلی، سازمانی است عمومی که با اختیاراتی وسیع در قسمتی از خاک یک کشور مانند استان، شهرستان، شهر و یا نواحی محدودتری مانند بخش، دهستان و غیره برای اداره امور محلی آن قسمت بوجود می‌آید. ایجاد حکومت‌های محلی و سیاست عدم تمرکز، ایمان به خلاقیت، استعدادهای فردی و اعتماد به سنجیده‌تر بودن تصمیمات جمع نسبت به قضاوت‌های فردی است (طاهری، ۱۳۸۳: ۴۵). حکومت‌های محلی همانند هر سازمان دیگری نیازمند ساختاری هستند تا ضمن تقسیم کار بین اجزاء، روابط بین آن‌ها را نیز تنظیم نمایند. واحدی که در حکومت محلی مسئولیت امور قانونگذاری را بر عهده می‌گیرد، اصطلاحاً «شورای شهر یا روستا» و یا «انجمن شهر یا روستا» نامیده می‌شود و «شهردار» و «مدیر شهر» و یا «دهیار» عناوینی هستند که به مسئول امور اجرایی شهر یا روستا اطلاق می‌گردد (رضوانی، ۱۳۸۶: ۵۱). هر چند ایجاد و شکل‌گیری نهادها و سازمان‌های محلی اهمیت و ضرورت بسیار زیادی دارد، ولی ماندگاری و موفقیت آن‌ها در زمینه دستیابی به اهداف توسعه (و توسعه روستایی) و نیز تحقق کارکردهای ویژه آن‌ها مستلزم مدیریت صحیح است. در این زمینه هر چند اصول مدیریتی عام برای مدیریت صحیح همه سازمان‌ها و نهادها لازم و ضروری است، ولی سازمان و نهادی محلی به ویژه سازمان‌هایی که در سطح نقاط روستایی شکل می‌گیرند، ویژگی‌های خاص خود را دارند و مدیران آن‌ها علاوه بر دارا بودن صلاحیت‌های عمومی مدیریتی، باید با خصوصیات جامعه روستایی و چگونگی کار با روستائیان آشنایی کافی داشته باشند (کلانتری، ۱۳۸۶: ۴۳). علیرغم نقش غیرقابل انکار مدیران روستایی در توسعه روستایی، تاکنون مطالعات و تحقیقات اندکی در زمینه بررسی عملکرد مدیران روستایی در توسعه روستایی صورت گرفته، که در ادامه به نتایج مهم‌ترین مطالعات انجام گرفته اشاره شده است.

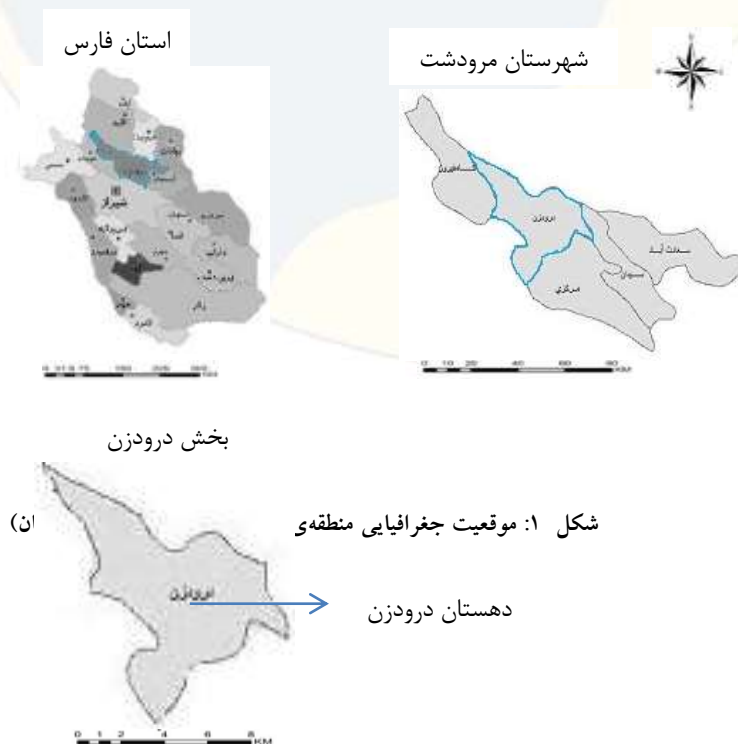
فراهانی و آئین مقدم (۱۳۹۱) در پژوهشی به ارزیابی عملکرد و کارایی دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی در فرآیند مدیریت توسعه روستایی (مطالعه موردی: دهستان سررود جنوبی در شهرستان بویر احمد) پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که، تأسیس دهیاری‌ها و فعالیت‌های شوراهای اسلامی نقش مثبتی در بهبود روند مدیریت روستایی داشته است و از دید جامعه نمونه شوراهای و دهیاران در بعد اقتصادی کمتر از حد متوسط عمل کرده‌اند و همچنین مشخص شد که دهیاری‌ها و شوراهای روستاهای پر جمعیت موفق‌تر از روستاهای کوچک عمل کرده است. احمدی‌پور و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی به ارزیابی نقش شورای اسلامی در توسعه روستایی (مطالعه موردی روستاهای شهرستان‌های خوی و نور) پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که، متغیر رضایت از نقشی که شوراهای بر عهده دارند بیشترین تأثیر مستقیم را نسبت به متغیرهای آگاهی و اختیار بر توسعه روستایی دارد و می‌تواند به تنهایی ۴۰ درصد از واریانس متغیر توسعه روستایی را تبیین کند. متغیر اختیار از طریق متغیر واسط عملکرد شوراهای نیز بیشترین تأثیر غیرمستقیم را بر توسعه روستایی دارد. در مجموع، ۶۸ درصد از شوراهای اعلام کرده‌اند اختیارات آن‌ها محدود است و ۵۷ درصد اظهار داشته‌اند به طور کامل از وظایف خود آگاهی ندارند و در نهایت ۵۳ درصد بیان کرده‌اند از کار خود رضایت کامل ندارند. رستم پور و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی به بررسی عملکرد شوراهای اسلامی روستا و تأثیر میزان سواد اعضاء در آن (نمونه موردی: شهرستان دیر) پرداختند و به این نتیجه دست یافتند که، سطح سواد اعضاء شورا می‌تواند به موفقیت آنان در امور اجرایی نقاط روستایی کمک کند، ولی به عنوان تنها عامل موفقیت شوراهای اسلامی روستا نمی‌تواند تلقی شود. همچنین یافته‌ها نشان داد مردم به طور کامل، از عملکرد شوراهای اسلامی روستا، رضایت ندارند. نتایج پژوهش بذرافشان و روانبخش (۱۳۹۰)، با هدف بررسی نقش دهیاران در فرآیند توسعه روستایی بخش میر جاوه شهرستان زاهدان نشان داد دهیاران بخش مذکور عملکرد متوسطی را در توسعه روستایی داشته‌اند. نتایج پژوهش فراهانی و رستم‌خانی (۱۳۹۰)، با هدف بررسی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه روستایی دهستان کرسف شهرستان خدابنده نشان داد که دهیاران در ابعاد زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی به ترتیب عملکرد مناسب، متوسط و ضعیفی بوده‌اند. یافته‌های آموزگار (۱۳۹۱)، با هدف ارزیابی عملکرد مدیریت جدید روستایی در توسعه روستاهای شهرستان قیر و کارزین نشان داد دهیاران شهرستان مذکور در بعد اقتصادی عملکرد موفقیت‌آمیز و مؤثری داشته‌اند و در دو بعد فرهنگی و اجتماعی عملکرد موفقیت‌آمیزی نداشته‌اند. همچنین، آموزگار دلایل اصلی عدم موفقیت دهیاران این شهرستان را به عدم توانایی دهیاران، عدم همکاری شورا و دهیاری، امکانات کم دهیاری، عدم هماهنگی دهیارها و سازمان‌های بالا دست و غیره نسبت می‌دهد. فیروزآبادی و ایمانی جاجرمی (۱۳۹۱)، در مطالعه‌ای وضعیت رضایت روستائیان از عملکرد دهیاری‌های استان قزوین را بررسی کردند. نتایج پژوهش نشان داد ۷۰ درصد از پاسخگویان از عملکرد دهیاری‌ها در روستاهایشان رضایت دارند. تقدیسی و همکاران (۱۳۹۱)، در پژوهشی به بررسی نقش دهیاران بخش مرکزی شهرستان روانسر در توسعه اشتغال پرداختند. نتایج پژوهش حاکی از عملکرد ضعیف دهیاران بخش مذکور در توسعه اشتغال بود. یاقی (Yghi, 2008: 47) در مقاله‌ای به بررسی نقش مدیریت بررسی و ارزیابی شیوه‌های مطلوب مدیریت محلی در اردن و آمریکا پرداخت. نتایج پژوهش وی با استفاده از آزمون تحلیل واریانس نشان داد درباره مدیریت مطلوب عقاید متفاوتی دارند و آزمودنی‌ها نسبت به آمریکایی‌ها دیدگاه نسبتاً مثبتی درباره مدیریت محلی دارند. رشیدپور و همکاران (Rashidpour et al., 2011: 174) در مقاله‌ای به بررسی نقش مدیریت جامعه محلی به عنوان رویکردی مطلوب در کاهش فقر و توسعه پایدار روستایی مناطق روستایی ایران پرداخته‌اند. نتایج مطالعه میدانی آنان با استفاده از روش تحلیل عاملی نشان داد که دو عامل سازماندهی و کنترل مهم‌ترین نقش را در کاهش فقر و توسعه پایدار مناطق روستایی ایران ایفا کرده‌اند. گذری بر نتایج پژوهش‌های صورت گرفته نشان می‌دهد مدیران روستایی

به تبعیت از شرایط مختلف از جمله هماهنگی مدیران روستایی، امکانات، بودجه، توان مدیران و غیره در مکان و زمان مختلف، عملکردهای متفاوتی را در ابعاد مختلف توسعه روستایی داشته‌اند. که در صورت توجه بیش‌تر مسئولان و برنامه‌ریزان و همچنین مشارکت روستائیان مدیران روستایی، در آینده نه چندان دور می‌توان شاهد نقش پررنگ‌تر آنها در توسعه روستایی بود.

۳- مواد و روش‌ها

۳-۱- معرفی منطقه مورد مطالعه

شهرستان مرودشت، بین ۵۱ درجه و ۴۴ دقیقه تا ۵۳ درجه و ۳۰ دقیقه طول شرقی و ۲۹ درجه و ۱۵ دقیقه تا ۳۰ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی در استان فارس قرار گرفته است. این شهرستان در ۴۵ کیلومتری شمال شرق شیراز، به روی دشت وسیع و حاصلخیز قرار گرفته است. مساحت آن ۳۶۸۷ کیلو متر مربع و از شرق محدود است به شهرستان ارسنجان، از شمال به شهرستان پاسارگاد، از شمال غرب به شهرستان خرم بید، از جنوب غربی به شهرستان سپیدان و از جنوب به شهرستان شیراز محدود است. ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۲۰ متر می‌باشد. این شهرستان دارای ۵ بخش شامل بخش‌های مرکزی، درودزن، سیدان، کامفیروز و کر می‌باشد، که ۱۶ دهستان و ۲۵۴ آبادی دارای سکنه دارد. در سرشماری سراسری سال ۱۳۹۰ جمعیت این شهرستان ۳۰۷۴۹۲ نفر برآورد گردید که از این تعداد جمعیت ۱۵۵۷۲۸ نفر در مناطق روستایی زندگی می‌کنند. بخش درودزن دارای مساحتی بالغ بر ۱۰۲۵ کیلومتر مربع با ۸۰ روستا و ۳ دهستان جمعیتی در حدود ۳۷۸۷۹ نفر را در خود جای داده است و دارای ۹۹۶۰ خانوار می‌باشد. دهستان درودزن که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته دارای ۱۸ روستا و نیز جمعیتی در حدود ۱۰۹۷۷ نفر و ۲۹۷۳ خانوار می‌باشد. شکل ۱ موقعیت جغرافیایی منطقه‌ی مورد مطالعه را نشان می‌دهد.

شکل ۱: موقعیت جغرافیایی منطقه‌ی

دهستان درودزن

۲-۳- روش تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ میزان و درجه کنترل، غیر آزمایشی و توصیفی- تحلیلی، از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، میدانی و در نهایت به لحاظ قابلیت تعمیم یافته‌ها، از نوع پیمایش محسوب می‌شود. در این پژوهش، داده‌های مورد نیاز از طریق مطالعات میدانی و به وسیله‌ی طراحی پرسشنامه جمع‌آوری شد. همچنین به منظور تعیین روایی پرسشنامه از روش روایی صوری استفاده گردید، که با استفاده از نظرات متخصصان دانشگاهی بدست آمد. برای تعیین پایایی پرسشنامه نیز از آزمون آلفای کرونباخ استفاده گردید که مقدار بین ۰/۶۶ تا ۰/۷۴ برآورد شد که حاکی از اعتبار پرسشنامه طراحی شده بود. تعاریف عملیاتی شاخص‌های مورد نظر در پژوهش در جدول شماره ۱ ارائه شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر، روستائیان روستاهای دارای شورا در دهستان درودزن بودند ($N = 10688$) که از این میان، ۳۴۰ نفر با استفاده از فرمول کوکران به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند که متناسب با تعداد جمعیت هر روستا با استفاده از روش طبقه‌بندی با انتساب متناسب نمونه‌ی مورد نیاز برای هر روستا (نمونه مورد بررسی برای هر روستا بالاتر از ۳۰ نفر) مشخص گردید (جدول شماره ۲). در این پژوهش، پس از جمع‌آوری و دسته‌بندی داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS22، به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده گردیده است.

جدول ۱: نحوه سنجش شاخص‌های پژوهش

شاخص	تعریف عملیاتی	ضریب آلفای کرونباخ
بهبود عبور و مرور روستایی	برای سنجش این شاخص از سه سؤال در قالب طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) استفاده شد که عبارتند از: ساخت معابر، جاده‌های فرعی و آسفالت کوچه‌ها و خیابان‌ها	۰/۷۴
بهبود محیط روستایی	این شاخص در قالب طیف پنج گزینه‌ای لیکرت و با سه سؤال سنجیده شد که عبارتند از: ایجاد مرکز دفن و بازیافت زباله، خروج دام از روستا و حفظ نظافت روستا	۰/۶۶
ایجاد و حفظ اماکن و فضاهای فرهنگی	برای سنجش این شاخص از سه سؤال در قالب طیف پنج گزینه‌ای لیکرت استفاده شد که عبارتند از: احداث کتابخانه، ساخت مسجد و مدرسه و غیره و حفظ آثار تاریخی	۰/۷۱
ایجاد تأسیسات و تسهیلات روستایی	برای سنجش این شاخص از سه سؤال در قالب طیف پنج گزینه‌ای لیکرت استفاده شد که عبارتند از: احداث حمام عمومی و سرویس‌های بهداشتی، احداث کارگاه صنایع دستی و ایجاد شرکت‌های تعاونی	۰/۷۰
خدمات زیربنایی	این شاخص در قالب طیف پنج گزینه‌ای لیکرت و با سه سؤال سنجیده شد که عبارتند از: آبرسانی و تأمین آب آشامیدنی، ایجاد وسایل ارتباط جمعی و مخابرات و گازرسانی و برق رسانی به روستا	۰/۶۹
خدمات زیست‌محیطی	این شاخص در قالب طیف پنج گزینه‌ای لیکرت و با سه سؤال سنجیده شد که عبارتند از: احیاء و لایروبی قنوات و انهار، کنترل فاضلاب خانگی و ایجاد بوستان و فضای سبز	۰/۷۲

جدول ۲: حجم نمونه به تفکیک روستاهای مورد مطالعه پژوهش

روستا	جمعیت*	نمونه	روستا	جمعیت*	نمونه
حسام آباد	۱۲۶۱	۳۶	گلپجان	۶۸۰	۳۳
شهرک ابرج	۲۶۸۸	۵۵	مهدی آباد	۲۷۴	۳۱
درودزن	۱۵۰۵	۴۰	حصارداشتک	۱۴۱۲	۳۹
خورنجان	۱۰۶	۳۱	دشتک	۱۵۸۸	۴۰
قصرخلیل	۱۱۷۲	۳۵	جمع کل	۱۰۶۸۶	۳۴۰

*منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰

۴- یافته‌ها

در این بخش، نخست به شناسایی وضعیت شاخص‌های عمرانی روستاهای دهستان درودزن پرداخته شده است و سپس وضعیت شاخص‌های عمرانی و عملکرد شورای هر روستا در منطقه مورد مطالعه ارائه شده است.

۴-۱- وضعیت سنجی و اولویت‌بندی شاخص‌های عمرانی دهستان درودزن

همان‌طور که مشاهده می‌شود یافته‌های جدول ۳ نشان می‌دهد که شاخص خدمات زیربنایی با میانگین ۳/۳۱۷ و ضریب تغییرات ۰/۱۶۶ در وضعیت مناسب‌تری نسبت به شاخص‌های دیگر قرار دارد. همچنین در روستاهای مورد مطالعه شاخص‌های ایجاد و حفظ اماکن و فضاهای فرهنگی با میانگین ۲/۵۳۵ و ضریب تغییرات ۰/۴۳۵ و ایجاد تأسیسات و تسهیلات روستایی با میانگین ۱/۹۸۸ با ضریب تغییرات ۰/۳۸۹ از وضعیت نامناسبی برخوردار هستند. همچنین یافته حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای در جدول ۳ نشانگر آن است که مناطق روستایی مورد مطالعه به لحاظ میانگین وضعیت شاخص ایجاد تأسیسات و تسهیلات روستایی از حد متوسط پایین‌تر است و این تفاوت از لحاظ آماری معنادار شده است. بنابراین می‌توان ادعان داشت که روستاهای مورد مطالعه به لحاظ شاخص مذکور در وضعیت نامناسبی قرار دارند. همچنین در ادامه نتایج حاصل از آزمون تی تک یافته‌ها حاکی از آن است که شاخص‌های بهبود عبور و مرور، بهبود محیط روستا، ایجاد و حفظ اماکن و فضاهای فرهنگی، خدمات زیربنایی و خدمات زیست محیطی با حد متوسط شاخص‌ها تفاوت معنی‌داری ندارند که این نتیجه مبین آن است که شاخص‌های مذکور در وضعیت متوسطی قرار دارند.

جدول ۳: تبیین وضعیت موجود از شاخص‌های عمرانی مناطق روستایی دهستان درودزن و اولویت‌بندی آن‌ها

تخمین معناداری سطح تفاوت شاخص‌ها از حد متوسط				توصیف وضعیت شاخص‌ها				
سطح معناداری	t	اختلاف میانگین	حد متوسط	رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	شاخص
۰/۷۸۹	-۰/۲۷۷	-۰/۰۹۷	۳	۴	۰/۳۶۴	۱/۰۵۸	۲/۹۰۲	بهبود عبور و مرور روستایی
۰/۱۱۷	-۱/۷۵۷	-۰/۵۱۷	۳	۳	۰/۳۵۶	۰/۸۸۴	۲/۴۸۲	بهبود محیط روستایی
۰/۲۴۲	-۱/۲۶۲	-۰/۴۶۴	۳	۶	۰/۴۳۵	۱/۱۰۳	۲/۵۳۵	ایجاد و حفظ اماکن و فضاهای فرهنگی
۰/۰۰۴	-۳/۷۱۸	-۱/۰۱۱	۳	۵	۰/۳۸۹	۰/۷۷۴	۱/۹۸۸	ایجاد تأسیسات و تسهیلات روستایی
۰/۱۲۳	۱/۷۲۲	۰/۳۱۷	۳	۱	۰/۱۶۶	۰/۵۵۳	۳/۳۱۷	خدمات زیربنایی
۰/۹۱۶	۰/۱۰۹	۰/۰۳۱	۳	۲	۰/۲۸۳	۰/۸۵۸	۲/۰۳۱	خدمات زیست محیطی

منبع: یافته‌های پژوهش

۴-۲- وضعیت سنجی هر روستا در خصوص شاخص‌های عمرانی و عملکرد شورای هر روستا

همان‌طور که مشاهده می‌شود جدول شماره ۴ نشان دهنده وضعیت شاخص‌های عمرانی و عملکرد شورای هر روستا در منطقه مورد مطالعه است. یافته بیانگر آن است که شوراهای روستاهای مورد مطالعه از لحاظ شاخص خدمات زیربنایی با ضریب پراکندگی ۰/۱۶۶ در وضعیت متعادل و متوازی قرار دارد، در این بین عملکرد شوراهای در خصوص شاخص ایجاد و حفظ اماکن و فضاهای فرهنگی با داشتن ضریب پراکندگی ۰/۴۳۵ وضعیت متوازن و متعادلی را دارا نیستند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که عملکرد شوراهای روستاهای شهرک ابرج و حصار دشتک در زمینه بهبود عبور و مرور روستایی و روستای درودزن در زمینه‌های بهبود محیط روستایی، ایجاد اماکن و فضاهای فرهنگی و ایجاد تأسیسات و تسهیلات، زمینه خدمات زیربنایی و خدمات زیست محیطی در وضعیت بهتری نسبت به روستاهای دیگر قرار دارند. علاوه بر این نتایج جدول شماره ۴ حاکی از آن است که عملکرد شورای روستای درودزن و دشتک به ترتیب در رتبه‌های اول و دوم و روستاهای خورنجان و

حسام آباد در رتبه های آخر در بین شوراهای روستای دهستان دروزن قرار دارند. در مجموع وضعیت عملکرد شوراهای روستاهای دهستان دروزن با میانگین ۲/۷۰۹ و ضریب تغییرات ۰/۲۹۳ در وضعیت نزدیک به متوسط و تقریباً متوازی قرار دارد.

جدول ۴: وضعیت هر روستا در خصوص شاخص های عمرانی و عملکرد شورای هر روستا

شاخص های عمرانی روستا	بهبود عبور و مرور روستایی	بهبود محیط روستایی	ایجاد و حفظ اماکن و فضاهای فرهنگی	ایجاد تأسیسات و تسهیلات روستایی	خدمات زیربنایی	خدمات زیست محیطی	عملکرد شورا
حسام آباد	۲/۱۲	۱/۳۱	۱/۴۲	۱/۴۶	۲/۱۱	۲/۱۵	۱/۷۶
شهرک ابرج	۳/۸۶	۳/۴۴	۳/۳۵	۲/۰۱	۳/۶۵	۳/۴۵	۳/۳۳
دروذن	۳/۷۲	۳/۵۴	۳/۶۹	۳/۳۴	۴/۱۱	۴/۲۱	۳/۷۹
خورنجان	۱/۲۵	۱/۲۲	۱/۳۳	۱/۱۶	۲/۹۷	۲/۰۱	۱/۶۶
قصرخلیل	۳/۶۵	۲/۴۵	۳/۱۲	۲/۱۳	۳/۳۵	۳/۱۳	۲/۹۷
گلیجان	۲/۱۱	۲/۱۱	۱/۳۵	۱/۵۰	۳/۶۶	۲/۲۰	۲/۱۷
مهدی آباد	۱/۸۰	۲/۲۲	۱/۴۴	۱/۰۵	۳/۴۳	۲/۴۵	۲/۰۷
حصارداشتک	۳/۸۶	۲/۵۵	۳/۳۴	۲/۴۹	۳/۳۳	۳/۵۵	۳/۱۹
دشتک	۳/۷۵	۳/۵۰	۳/۵۵	۲/۵۵	۳/۲۵	۴/۱۳	۳/۴۶
میانگین	۲/۹۰۲	۲/۴۸۲	۲/۵۳۵	۱/۹۸۸	۳/۳۱۷	۲/۰۳۱	۲/۷۰۹
انحراف معیار	۱/۰۵۸	۰/۸۸۴	۱/۱۰۳	۰/۷۷۴	۰/۵۵۳	۰/۸۵۸	۰/۸۰۰
ضریب پراکندگی (CV)	۰/۳۶۴	۰/۳۵۶	۰/۴۳۵	۰/۳۸۹	۰/۱۶۶	۰/۲۸۳	۰/۲۹۳

منبع: یافته های پژوهش

۵- بحث و نتیجه گیری

توسعه روستایی فرایند ارتقای اقتصادی و اجتماعی مردم روستایی، افزایش مشارکت در تصمیم گیری های سیاسی، رفع نیازها در دوره های بلندمدت و کوتاه مدت است. یکی از مهم ترین ابعاد توسعه روستایی و شاید بتوان گفت مهم ترین بعد آن، مدیریت روستایی است که نقش بسیار مهمی در هماهنگی فعالیت های توسعه روستایی بر عهده دارد. مدیریت هنر و علم رسیدن به هدف ها توسط مردم است و یک فعالیت حیاتی در همه سطوح سازمان ها است. جوامع روستایی نیز همواره ضرورت وجود مدیری منطبق با احوال مختلف و نیازهای متنوع خود را احساس کرده و کسی را طلبیده است که برخاسته از بطن جامعه و دارای قدرت رهبری آن جامعه باشد. از زمانی که در مناطق روستایی فرایندهای سیستماتیک ساختاری حاکم گردید، مفهوم مدیریت روستایی جایگاه ویژه ای پیدا نمود و به عنوان یک راهبرد در جهت نیل به توسعه روستایی و همچنین، یکی از شاخص های نوسازی اقتصاد ملی مطرح گردید که در ساختارهای اقتصادی و مدیریتی روستاها از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. به طور کلی، مدیریت روستایی در فرایند توسعه روستایی یکپارچه و پایدار، نقش اساسی دارد و توسعه روستاها جز از طریق اعمال مدیریت شایسته و کارآمد در فرایند توسعه امکان پذیر نیست. برنامه ریزان معتقدند که مدیریت روستایی باید سبب کاهش چشم گیر مهاجرت روستایی، از بین بردن شکاف اقتصادی اجتماعی بین شهر- روستا، توسعه کشاورزی و گسترش فرهنگ خود باوری در مناطق روستایی و کاهش فقر روستایی گردد. در فرایند توسعه روستایی طرح ها،

برنامه‌ها و وظایف مختلفی با عناوین و کارکردهای گوناگون به تصویب و اجرا در می‌آیند که هر کدام از آن‌ها ممکن است برای چند سال به طول بیانجامد. از این حیث باید در حین یا بعد از پایان طرح یا برنامه، ارزیابی از عملکرد آن صورت گیرد تا مشخص شود که این برنامه تا چه حد به اهداف تعیین شده دست پیدا کرده است. منظور از ارزیابی عملکرد، فرایندی است که به وسیله آن کار کارکنان فواصل معین و به طور رسمی، مورد بررسی و سنجش قرار گیرد. در این راستا، این پژوهش با هدف ارزیابی و تحلیل عملکرد مدیریت نوین روستایی (شوراها) در دهستان درودزن واقع در شهرستان مرودشت صورت گرفته است. نتایج پژوهش نشان داد که، شاخص خدمات زیربنایی در وضعیت مناسب‌تری نسبت به شاخص‌های دیگر قرار دارد. همچنین یافته حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که مناطق روستایی مورد مطالعه به لحاظ میانگین وضعیت شاخص ایجاد تأسیسات و تسهیلات روستایی از حد متوسط پایین‌تر است. یافته‌ها بیانگر آن است که شوراهای روستاهای مورد مطالعه از لحاظ شاخص خدمات زیربنایی با ضریب پراکندگی $0/166$ در وضعیت متعادل و متوازی قرار دارد، در این بین عملکرد شوراها در خصوص شاخص ایجاد و حفظ اماکن و فضاهای فرهنگی با داشتن ضریب پراکندگی $0/435$ وضعیت متوازن و متعادلی را دارا نیستند. به طور کلی عملکرد شورای روستای درودزن و دشتک به ترتیب در رتبه‌های اول و دوم و روستاهای خورنجان و حسام آباد در رتبه‌های آخر در بین شوراهای روستای دهستان درودزن قرار دارند. در مجموع وضعیت عملکرد شوراهای روستاهای دهستان درودزن با میانگین $2/709$ و ضریب تغییرات $0/293$ در وضعیت نزدیک به متوسط و تقریباً متوازی قرار دارد. بنابراین، با توجه به اینکه عملکرد شوراهای این دهستان در وضعیت زیر متوسط ارزیابی شد، جهت ارتقاء عملکرد شوراها پیشنهاداتی به شرح زیر ارائه می‌شود:

۱- شوراهای اسلامی به عنوان مدیران روستا باید زبان مشترک مثلث مردم، متخصصان و مسئولان باشند و در راستای توسعه پایدار و دستیابی به مدیریت روستایی پویا و سالم ارتباط تنگاتنگی با ارگان‌های اجرایی و مدیران شهرستان داشته باشند. شوراها با ارائه برنامه‌ها و راهکارهای بلندمدت و کوتاه‌مدت و با همکاری و کمک سایر بخش‌ها از قبیل بخشداری و فرمانداری و ادارات و ارگان‌های مرتبط با روستا می‌توانند توسعه را در روستاها شکل داده و پایداری آن را تثبیت نمایند. بنابراین پیشنهاد می‌شود، مدیران و مسئولان در سطح بخش و شهرستان نسبت به تصمیمات شورا در روستا اهمیت ورزیده و هماهنگ با مصوبات آن‌ها باشند و مهم‌ترین اصل عمران هر شهر، روستا و شهرستان، حضور مدیران متفکر، با برنامه و لایق در کلیه سطوح مدیریتی شهرستان می‌باشد.

۲- یکی از وظایف مهم شوراهای اسلامی روستا، بستر سازی بروز مشارکت عمومی روستائیان در امور مربوط به روستا می‌باشد. این مشارکت باعث افزایش کارایی و بهره‌وری، بهبود سطح زندگی، هم افزایی، تأثیر در پذیرش طرح‌ها و برنامه‌ها، کاهش فاصله بین مردم و تشکیلات دولتی و در نهایت مردم سالاری و شکل‌گیری جامعه مدنی می‌شود. لذا پیشنهاد می‌شود با توجه به اینکه تمرکز زدایی و مشارکت اجتماعی - سیاسی از جانب دولت نیز مورد حمایت و پیگیری قرار می‌گیرد، لازم است از طریق برنامه‌های فرهنگی، اجتماعی و آموزشی در سطح شهرستان و بخش، محورهای تحقق و تداوم مشارکت پویای روستائیان در برنامه‌های توسعه روستایی مورد بررسی قرار گیرد و در نتیجه اعضای شورا بتوانند در شکل‌دهی و تداوم مشارکت در روستا تشریح و توجیه شوند.

۳- پیشنهاد می‌شود افرادی وارد عرصه انتخابات شوند که علم و تجربه کاری مرتبط با حیطه‌های مختلف مدیریت و برنامه ریزی سکونتگاه‌های انسانی را داشته باشند و روستائیان نیز افرادی را انتخاب نمایند که واجد شرایط در این راستا باشند.

۴- پیشنهاد می‌شود در بین شوراهای روستاهای دهستان درودزن همکاری ایجاد شود تا بدین وسیله از تجارب همدیگر استفاده کنند. بخصوص تجارب شورای روستای درودزن، چراکه این شورا در اکثر زمینه‌ها همچون خدمات زیربنایی، خدمات زیست محیطی و بهبود محیط روستایی از وضعیت عملکردی بهتری نسبت به دیگر شوراهای قرار داشت.

۵- با توجه به نامناسب بودن وضعیت عملکردی شوراهای در زمینه ایجاد و حفظ اماکن و فضاهای فرهنگی پیشنهاد می‌شود که در این خصوص کارگروه‌هایی را با مشارکت نخبگان محلی تشکیل بدهند و برای رفع این کاستی اقداماتی همچون ایجاد مراکز فرهنگی در سطح مساجد انجام دهند.

۶- منابع

- احمدی پور، زهرا، الهوردی زاده، رضا و نائیجی کیاکلا، (۱۳۸۹): «ارزیابی نقش شورای اسلامی در توسعه روستایی (مطالعه موردی روستاهای شهرستان‌های خوی و نور)»، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، سال چهاردهم، شماره ۳ و ۶۷، تهران، صص ۲۰-۱.
- آموزگار، یعقوب، (۱۳۹۱): ارزیابی عملکرد مدیریت جدید روستایی در توسعه روستاها (مطالعه موردی: شهرستان قیر و کارزین)، استاد راهنما، سید اسکندر صیدانی، استاد مشاور، حمید برقی، دانشگاه اصفهان، دانشکده جغرافیا.
- بدری، سیدعلی و موسوی، سید عارف، (۱۳۹۱): مدیریت نوین روستایی: در جستجوی راه‌کاری مناسب برای توسعه دهیاری‌ها، انتشارات فرهنگی اشتیاق نور، چاپ سوم، تهران.
- بذرافشان، جواد و روانبخش، فاطمه، (۱۳۹۰): «بررسی نقش دهیاران در فرایند توسعه روستایی مطالعه موردی بخش میر جاوه شهرستان زاهدان»، اولین کنفرانس بین‌المللی توسعه روستایی تجارب و آینده نگری در توسعه محلی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، صص ۷-۱.
- تقدیسی، احمد، جمینی، داود و کماسی، حسین، (۱۳۹۱): «ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در ایجاد اشتغال (نمونه موردی: بخش مرکزی شهرستان روانسر)، اولین کنفرانس بین‌المللی توسعه روستایی تجارب و آینده نگری در توسعه محلی»، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، صص ۹-۱.
- خضزلو، بهروز، (۱۳۷۹): «مدلی برای برنامه‌ریزی آموزشی - ترویجی اعضای شوراهای اسلامی روستاهای آذربایجان غربی»، مجله جهاد، سال نوزدهم، شماره ۲۳۲ و ۲۳۳، تهران، صص ۲۴۵-۲۲۹.
- رستم پور، هوشنگ، محمدی یگانه، بهروز و حیدری، حسن، (۱۳۸۹): «بررسی عملکرد شوراهای اسلامی روستا و تأثیر میزان سواد اعضا در آن (نمونه موردی: شهرستان دیر)»، مدیریت شهری، سال هشتم، شماره ۲۶، تهران، صص ۱۹۰-۱۸۱.
- رضوانی، محمدرضا، (۱۳۸۶): «مدیریت نهادهای محلی»، ماهنامه دهیاری‌ها، سال پنجم، شماره ۲۲، تهران، صص ۵۴-۴۹.
- طاهری، ابوالقاسم، (۱۳۸۳): حکومت‌های محلی و عدم تمرکز، انتشارات قومس، چاپ پنجم، تهران.
- فراهانی، حسین و آئین‌مقدم، فاطمه، (۱۳۹۱): «ارزیابی عملکرد و کارایی دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی در فرآیند مدیریت توسعه روستایی (مطالعه موردی: دهستان سررود جنوبی در شهرستان بویر احمد)»، چشم‌انداز جغرافیایی (مطالعات انسانی)، سال هفتم، شماره ۱۸، رشت، صص ۱۲۷-۱۱۸.
- فیروزآبادی، احمد، ایمانی جاجرمی، حسین، (۱۳۹۱): «وضعیت رضایت روستائیان و عوامل مرتبط با آن از عملکرد دهیاری‌ها (مطالعه موردی: روستاهای استان قزوین)». پژوهش‌های روستایی، سال سوم، شماره ۱ و ۹، تهران، صص ۹۱-۶۱.
- کلانتری، سیدحمید، (۱۳۸۶): «توسعه روستایی و نهادهای محلی»، ماهنامه دهیاری‌ها، سال پنجم، شماره ۲۲، تهران، صص ۴۶-۴۲.
- مرکز آمار ایران، (۱۳۹۰): سالنامه آماری استان فارس، انتشارات معاونت برنامه‌ریزی (دفتر آمار و اطلاعات) استانداری.

مهدوی، داوود و کریمی پور، زیور، (۱۳۹۱): «تدوین الگوی مطلوب مدیریت نوین توسعه روستایی ایران»، گاهنامه پژوهشی دانشگاه پیام نور استان چهارمحال و بختیاری (ویژه نامه علوم انسانی)، شماره ۶، چهارمحال و بختیاری، صص ۱۶-۱.
مهدوی، مسعود و نجفی کانی، علی اکبر، (۱۳۸۴): «دهیاری‌ها، تجربه‌ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران (نمونه موردی: دهیاری‌های استان آذربایجان غربی)»، پژوهش‌های جغرافیایی، سال بیست و هفتم، شماره ۵۳، تهران، صص ۳۹-۲۱.

Cleavar, Kevin,(1997): Rural development strategies, for poverty reduction and environmental production in sub- sahran Africa,the world Bank Washington DC.

Olum, Yasin, (2004): *Modern management theories and practices, Being a paper presented at the 15th East African Central Banking Course, held on 12 th July, at Kenya School of Monetary Studies*, pp: 1-24.

Rashidpour, Loghman, Farajallah Hosseini, Seyed Jamal and Mirdamadi, Seyed Mahdi, (2011): *Local community based management as a good governance approach to rural poverty reduction and sustainable development in Iran*. American-Eurasian J. Agric. & Environ. Sci, 2, pp: 174-179.

Sriram, M.S, (2007): Rural management education in India: A retrospect, Indian Institute of Management Ahmedabad.

Whyte, William, (1980): *The social life of small urban spaces, Washington, D.C :The conservation and promising convergence*. Sociologia Ruralis, 1, pp: 112-130.

Yaghi, Abdulfattah, (2008): *Good governance practices by local administration in Jordan and USA*. International Journal of Rural Management, 4, pp: 47-65.

